

Приложение № 6: Образование

1. За цялата система

- 1.1.1. Ефективна информационна кампания за ваксинация, за да се осигури безопасно присъствено обучение. Връщане на децата в училище и на студентите във висшите училища. Идентифициране и адресиране на нежеланите ефекти от пандемията върху всяко дете, ученик и студент посредством допълнителна учебна и психологическа подкрепа. Повишаване на качеството на дистанционното обучение с цел да се подобри гъвкавостта и устойчивостта на образователната ни система към бъдещи предизвикателства.
- 1.1.2. Демополитизация и забрана на всякаква партийна дейност, в т.ч. чрез промяна в Закона за предучилищното и училищното образование с цел невъзможност за партийно въздействие върху и от страна на РУО, директорите и учителите. Подобряване на нормативната рамка за граждански контрол.
- 1.1.3. Създаване на регистър на българските деца в чужбина и регистър на учените от български произход в чужбина и разработване на национални програми за тяхната интеграция в български образователни и научноизследователски инициативи, както и за привличането им обратно в България.
- 1.1.4. Създаване на Национална карта „Образование – наука – икономика“, изработена от държавата, общините, синдикатите, браншовите организации и бизнеса.
- 1.1.5. Всички промени в образованието да се въвеждат на базата на апробирането им и на научно-обосновани и доказани практики.
- 1.1.6. Комуникация на актуалните проблеми в областта на образованието и науката, както и на предлаганите и взетите решения за преодоляването им към учениците, родителите и учителите – на достъпен език.

2. Предучилищно и училищно образование

2.1. Общи

- 2.1.1. Съвместна работа за засилване на координацията и активната дейност на всички отговорни институции за максимално обхващане в образователната система (Механизъм за обхват).
- 2.1.2. Извършване на анализ на ресурсите и оценка на възможностите за гарантиране на достъпа на всяко дете до качествено образование и грижи в ранна детска възраст (0-3 години), както и до качествено предучилищно образование (4-6 години).
- 2.1.3. Цялостен преглед на административните изисквания към учителите, съчетан с дигитализация и синхронизация на различните регистри – цел: намаляване на административната тежест върху учителите.
- 2.1.4. Интелигентна цифровизация на образованието в синхрон с усилието за изграждане на електронно управление. Изграждане на информационна и комуникационна среда, в която да се интегрират използваните към момента дигитални образователни инструменти и данните, които те произвеждат, както и средствата за административна комуникация, електронен документооборот, електронни дневници, бази данни, регистри, кандидатстване, прием, отчетност, атестация, акредитация и др. Тази среда трябва да позволява оптимизация на събирането, структурирането и анализа на данните, както и сигурен автоматизиран обмен на информация с цел да се улеснят ежедневните образователни и

административни дейности, да се управлява качеството и да се вземат управленски решения на базата на данни.

- 2.1.5. Разработване на комплексен план за мотивацията като стратегическа цел и средство за учители, директори, ученици и родители.
  - 2.1.6. Оценка и контрол на качеството на образованието – чрез оценка на добавената стойност в конкретното училище, с отчитане на основни фактори от заобикалящата среда. Прилагане на математическо моделиране за оценка на добавената стойност.
  - 2.1.7. Анализ на ролята и функциите на Националния инспекторат по образованието, описани в Закона за предучилищното и училищното образование.
  - 2.1.8. Анализ на формата на националното външно оценяване и резултатите от него, както и тяхното отношение към развиването на компетентности. В резултат от анализа - преценка на необходимостта от усъвършенстване на формата на националното външно оценяване.
  - 2.1.9. Осигуряване на лятна подготовка на учениците за наваксване на дефицитите в обучението.
  - 2.1.10. Анализ на последствията, ако се допусне повтаряне на четвърти клас.
  - 2.1.11. Да се анализира възможността за осигуряване на гъвкави учебни пътеки, както и на вертикална и хоризонтална проходимост на учениците в училищната система.
  - 2.1.12. Осигуряване на повече възможности за психологическа подкрепа в училище.
  - 2.1.13. Нова система за стипендии за учениците.
  - 2.1.14. Създаване на мрежа на талантите за подкрепа, проследяване на развитието им, стимулиране на оставането им в страната, запазване на връзката с тях при заминаване в чужбина.
  - 2.1.15. Засилване ангажимента на държавата към българските училища в чужбина, вкл. неделните.
- 2.2. Учебно съдържание и методи на преподаване**
- 2.2.1. Пълен преглед на учебните програми и учебното съдържание и съобразяването им със съвременните условия, с възрастовите особености на децата и учениците, с българската култура, история и традиционни национални ценности с приложен компетентностен подход. В класическите дисциплини да бъде заменен академичният стил с развитие на функционални компетентности. В новите дисциплини – включване на представители от практиката в различни професионални области и научни направления за периодично обновяване на материала. Достъпен език на съдържанието на учебните програми, учебниците и учебните помагала според възрастовите особености. Развиване не само на ключовите образователни компетентности, но и на професионални, граждански, социални, за здравословен живот и др.
  - 2.2.2. Извършване на анализ как най-ефективно да се включат обществени групи и експерти, за да определят какво е необходимо да знаят и могат учениците, а училищата да са отговорни за методите на преподаване.
  - 2.2.3. Осъвременяване на образователните методи с поглед към бъдещето на децата и развиване на компетентности – знания, умения, нагласи и

ценности, необходими в нашето съвремие и при бъдещата реализация и социално включване на учениците.

- 2.2.4. Дигитализация и промяна на формите на преподаване, създаване и комбиниране на различни електронни ресурси (започнат процес), който да се надгради с платформа за персонализирано обучение.
- 2.2.5. Осигуряване на свободен за учениците и учителите достъп до национални и европейски образователни ресурси.
- 2.2.6. Включване на добри практики от най-добрите учители чрез видеозаснемане в реална среда.
- 2.2.7. Развитие на иновативни образователни технологии при деца и студенти със специални образователни потребности.
- 2.2.8. Анализирание на оптималния брой учебници по предмет за всеки клас и промяна в системата за оценяване пригодността на учебниците. Да се обсъди възможността за осигуряване на безплатни учебници 1-12 клас.
- 2.2.9. Включване на информация за ромските и други общности в учебниците по история.
- 2.2.10. Отчитане на регионалните проблеми в образованието (например слабото владеене на български език в някои региони).
- 2.2.11. Повишаване на интереса и увеличаване на извънкласните дейности, гарантирани за всеки ученик. Допълнителна подкрепа за спорт, отдых и култура за осигуряване на широк достъп до тях и при изяви високи постижения.
- 2.2.12. Споделяне на събития от културния календар с финансиране от МОН за по-добро усвояване на хуманитарните предмети.
- 2.2.13. Създаване и развитие на Научен институт по образованието за научно осигуряване на развитието на образованието.

2.3. Подкрепа и развитие на педагогическия състав

- 2.3.1. Да се анализират очакваните предимства и проблеми, ако учителската професия се трансформира в регулирана.
- 2.3.2. Усъвършенстване на системата за подбор на педагогическите специалисти, в това число и на директорите. Разширяване на стажантската програма за студентите в педагогическите специалности за преподаване в училище. Изграждане на национална програма за наставничество на новодошлите учители в системата.
- 2.3.3. Фокус върху квалификациите на учителите и директорите, от които има най-голяма нужда, вкл. за образователен мениджмънт, система за контрол на качеството на квалификациите и стимулиране на професионални образователни общности.
- 2.3.4. Улесняване на достъпа на външни специалисти по определени учебни дисциплини в училищата (не само професионалните).
- 2.3.5. Нова система за атестиране на учителите и директорите, включваща оценяване на знанията и уменията на учениците на входа и изхода от съответния образователен етап.
- 2.3.6. Анализ на възможността за въвеждане на мандатност на ръководните кадри в образованието (директори на образователни институции и началници на РУО), на начините за нейното реализиране и на

въздействието върху мотивацията им, като част от цялостен механизъм за гарантиране на качеството.

2.4. Финансиране и материална база

- 2.4.1. Поддържане на учителската заплата на ниво 120-125% от средната работна заплата за страната. Ежегодно актуализиране на заплатите на преподавателите във висшите училища и научните кадри спрямо средната заплата за страната.
- 2.4.2. Справяне с трайната недофинансираност на системата (например обвързване с БВП – напр. 5% за средно образование, 1% за висше образование, 1% за наука, обвързани с качеството).
- 2.4.3. Държавни инвестиции в обучение и грижа от ранна детска възраст. Безплатни ясли и детски градини и осигуряване на място за всяко дете по местоживееене.
- 2.4.4. Нов модел за финансиране на училищата, който да бъде изграден на базата на реални нужди, резултати и проектно финансиране. Усъвършенстване на формулата за финансиране на училищата с добавен компонент от оценката на добавената стойност. Парите да следват и качеството, отчитайки особеностите на училищата и влиянието на различни фактори (местоположение, материална база, режимни).
- 2.4.5. Включване на допълнителна компонента в субсидията на училището, например според квалификацията на учителите и класиране на учениците в олимпиади.
- 2.4.6. Национална програма за съвременна материална база във всички училища и създаване на база за целодневна организация (отдых, спорт, интереси). Създаване на необходимите условия за целодневна организация на обучението в училище и занимания по интереси. Национален приоритет – едносменен режим на обучение.
- 2.4.7. Координирано финансиране чрез оперативни програми, Националния план за възстановяване и устойчивост, европейски средства. Интегриран механизъм за оценка на резултатите от финансирането. Подобряване на ефективността на ИА “Програма за образование”.
- 2.4.8. Осъвременяване на базите на Министерството на образованието и науката и провеждане на летни и зимни лагери.

3. Професионално образование

- 3.1.1. Промени в Закона за професионалното образование и обучение за подобряване качеството на обучението и връзките с бизнеса.
- 3.1.2. Икономически анализ за потребностите на бизнес и държава и дългосрочна прогноза за кадрите. Насочване на средства към професионалните гимназии, в които има приоритетни специалности, идентифицирани от анализа.
- 3.1.3. Насърчаване на дуалното образование с участие на бизнеса и контрол върху изпълнението. Участие на бизнеса в разработването на учебните програми и в развитието на училищната среда, в професионалната ориентация на учениците, изграждане на кариерен план на учениците, участие в училищното обучение чрез свои специалисти.
- 3.1.4. Инвестиции в поетапното модернизиране на професионалните училища и изграждане на технологични лаборатории с участие на бизнеса.
- 3.1.5. Развиване на образователен модел, в който професионална гимназия е кооперирана с висше училище.

- 4. Приобщаващо образование**
- 4.1.1. Анализ за нуждите на приобщаващото образование. На тази база осигуряване на адекватен функционален и физически достъп до образование, съответстващо на индивидуалните нужди на всяко дете. Преодоляване на основните проблеми - липса на капацитет и стимули, както и недобра координация между институциите в системата на предучилищно и училищно образование, държавните и местни органи и структури, доставчиците на социални услуги, родителите, гражданския сектор.
- 4.1.2. Прилагане на система за индивидуално идентифициране на дефицитите за всеки ученик и програма за тяхното преодоляване. Да се анализират и обсъдят подходите за работа с децата с интелектуални затруднения и децата с множество увреждания от експертна комисия, включваща специалисти от различни области.
- 4.1.3. Цялостен анализ на системата на места с висока сегрегация и реализиране на програми за приобщаващо образование.
- 4.1.4. Преглед и при необходимост промяна на нормативната уредба, засягаща приобщаващото образование.
- 4.1.5. Анализ на проблемите на социално-педагогическите интернати и специалните училища. Осигуряване на тясна връзка между МОН и Централната комисия за борба с противообществените прояви.
- 5. Висше образование и наука**
- 5.1. Общи**
- 5.1.1. Усъвършенстване на механизмите за осигуряване на високо качество на висшето образование и научните изследвания без да се нарушава академичната автономия. Задълбочаване на връзката между размера на държавните субсидии за обучение и за научни изследвания с качеството на съответните дейности, оценявано чрез комбинация от количествен анализ на данни и качествен анализ от независими институции.
- 5.1.2. Изчистване на профилите на висшите училища (изследователски, професионални, образователни) и коопериране в образователно-научни консорциуми.
- 5.1.3. Включване на икономическа компонента в Националната карта за висше образование и осъществяване на връзка с Иновационната стратегия за интелигентна специализация.
- 5.1.4. Съхраняване на държавните висши училища по регионите при оптимизиране на специалностите и програмите им в съответствие с необходимите кадри по региони. Участие в създаването на планове за развитие на регионите.
- 5.1.5. Интернационализация и включване на висшите училища в европейските образователни и научни мрежи.
- 5.1.6. Улесняване създаването на международни магистърски програми и обмен на студенти, докторанти и преподаватели с Българската академия на науките и Селскостопанската академия.
- 5.1.7. Усъвършенстване на Националната карта за висше образование и на Рейтинговата система на висшите училища в България в диалог с работодателските организации и Съвета на ректорите на висшите училища в Република България.

- 5.1.8. Усъвършенстване на системата за акредитиране и следакредитационен контрол. Изработване на електронна платформа към Националната агенция за оценяване и акредитация и преминаване към акредитация в дигитален вариант.
- 5.1.9. Анализ и обсъждане на възможни промени в управлението на висшите училища.
- 5.1.10. Развитие и подкрепа на кариерните центрове във висшите училища.
- 5.1.11. Създаване на програми за достъп до учене през целия живот. Разширяване и укрепване на мрежата за учене през целия живот; широко приложение на сертифицирани електронни форми за дистанционно обучение.
- 5.1.12. Преглед и при необходимост усъвършенстване на нормативната база по отношение възможностите за полагане на труд от студентите по съответната специалност и включването им в научни изследвания.
- 5.1.13. Подпомагане на равния достъп до висше образование чрез стипендии за ученици и студенти с нисък социално икономически статус. С оглед на приобщаването на различни групи с нисък социално икономически статус, насърчаване на квалифицирането на техни представители в ключови професии като лекарската и учителската.
- 5.1.14. Усъвършенстване на системата за достъп на чуждестранни студенти от страни извън ЕС до българските университети, вкл. на системата за признаване на дипломите и системата за осигуряване на визи.
- 5.1.15. Приемане на нов Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите, който да включва единен стандарт зададен от държавата за качество на научните изследвания.
- 5.1.16. Доразвиване на Закона за развитие на академичния състав за гарантиране на качеството на научните изследвания и на преподавателските кадри от държавата.
- 5.1.17. Координиране на законодателната и изпълнителната дейност за защита на авторското съдържание, създадено от учените – раздел в новия Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите.
- 5.1.18. С европейско и национално финансиране развитие на центрове за върхови постижения и за компетентност, регионални иновационни центрове и свързване с икономиката. Регламент за предоставяне на изследователски услуги на потребителски принцип (бизнес, регионални и национални власти).
- 5.1.19. Включване на научните данни и анализи като изискване за аргументирано вземане на управленски решения – да се изисква научна обосновка за решенията.
- 5.1.20. Преодоляване на фрагментацията – консолидиране и клъстериране на висшите училища и научните организации около дългосрочни изследователски цели.

5.2. Кадри

- 5.2.1. Програма за развитие на езиковата подготовка и компютърната грамотност на асистентите и младите преподаватели.
- 5.2.2. Повишаване привлекателността на докторантските програми чрез увеличение на стипендиите за докторанти - до около 1000 лв. Създаване на фонд за финансиране на програмен принцип, признаване на времето

за докторантурата за трудов стаж при повишен контрол върху изпълнението на докторантските програми.

- 5.2.3. Стартова заплата за млад учен не по-ниска от 2 минимални работни заплати.
- 5.2.4. Редовно актуализиране на възнагражденията и обновяване на кадрите във висшите училища и научните организации.
- 5.2.5. Програма за включване на чуждестранни кадри и за връщане на български учени от чужбина.

5.3. Материална база и финансиране

- 5.3.1. Създаване на програма за инвестиции в материалната академична среда и средства за капиталови разходи, реновиране на учебни зали и лаборатории.
- 5.3.2. Осигуряване на целеви средства за ремонт и строеж на студентски общежития с библиотеки и спортни съоръжения.
- 5.3.3. Да се освободят от такси студентите и да се осигурят стипендии в специалностите, в които има недостиг на кадри, вкл. с договори с фирми.
- 5.3.4. Анализ на системата за студентско кредитиране и оптимизирането ѝ.
- 5.3.5. Баланс между институционално финансиране на науката с програмно и конкурсно финансиране, включително и чрез публично-частни партньорства. Развитие на връзката между наука и иновации чрез система за целево финансиране на всички етапи на научно-иновационния процес.

Присъствали: Кирил Петков, акад. Николай Денков, Христо Петров, Ивайло Старибратов, Георги Няголов, Христомир Йорданов, Росен Богомилов, Ирена Анастасова, Георги Михов, Милко Багдасаров, Веска Ненчева, Юлиан Генев, Камен Тодоров

Пламен Николов, Юлия Чортленева, Манол Манолов